

RECTIFICĂRI ȘI CONTRIBUȚII ETIMOLOGICE (III)*

DUMITRU LOȘONȚI**

AZGĂURI. „Azgăuri = când te uiți unde nu-ți fierbe oala” este o formă verbală comunicată din Rășinari SB (CHEST. I 142/47). Nu e cunoscută de dicționare.

A rezultat prin proteza lui *a* la *a zgăuri*, variantă a lui *a zgăura* ‘a se holba; a fixa cu privirea fără un anumit scop’, ‘(în forma *zgăuri*, comunicată tot din Rășinari!) a se amesteca, a se vârî în chestiuni mărunte’, verb comparat în DLR cu *gaură*. Pentru etimologie, vezi Loșonți 2021: 336, 337.

Precizăm că la niciun verb corespondentul nu dă particula *a*, deci nu putem suspecta că este o greșeală (scrierea particulei împreună cu verbul). Pentru *a azgăuri* < *a zgăura*, cf. sinonimul *a astăura* < *a stăura*, vezi Todoran 1998: 129–131.

BĂRÂIÁC, BĂRÂIÉC, BĂRÂIÉC. *Bârâiec* ‘(rar, în Mold.) miel’ este cunoscut de DA dintr-un singur citat, în care însă forma este *bârâieci* (pl.), și este „derivat din *bârâi*, prin apropiere de cuvântul *berbec*”. Această explicație este acceptată de MDA și DELR.

Ținând seamă că diftongul *ia* se pronunță în Moldova *ie* (cf. *băiat* > *băiet*), *bârâiec* (*bârâieci*) trebuie literarizat *bârâiác*.

Nu are nicio legătură formală cu cuvântul *berbec*, fiind un derivat, cu suf. *-ac*, de la *a bârâi/a bârâi*.

BĂRCÁN (pl. *bărcáne*) ‘unealta cu care zidarul face modele (ieșituri sau adâncituri) pe tencuială, ciubucar’ (Drăguș BV: ALRR–Trans. 2517/422) este o variantă, necunoscută de DLR, a lui *părcán* [= *parcán*] ‘idem’, rezultată prin sonorizarea lui *p*.

BĂTĂTOÁRE (pl. *bătătóri*) ‘îngrăditură din stâlpi, crengi și pietre, cu care se abate apa spre moară; zăgaz’ (Drăguș BV: ALRR–Trans. 2402/422) este o variantă, rezultată prin afereza lui *a-*, din *abătătoáre*, un derivat, cu suf. *-ătoáre*, de la *a abate*.

---

* Prima parte a articolului de față a apărut în volumul *Înspre și dinspre Cluj. Contribuții lingvistice. Omagiu profesorului G.G. Neamțu la 70 de ani*, Cluj-Napoca, Editurile Scriptor & Argonaut, 2015, p. 393–409. Partea a doua este sub tipar, în „România Orientale”, XXXV, 2022.

** Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca, România.

BIMBĂU, BIMBÓU. *Bimbău* (pl. *bimboáúă*) ‘boboc de floare’ (Moftinu Mic SM: ALR II SN III h. 660/334), *bimbóu* (pl. *bimboáúă*) ‘idem’ (Chiraleu BH, Vășad BH, Pișcolt SM, Sânmiclăuș SM, Moftinu Mic: NALR–Criș. IV h. 662/163, 174, 190, 194, 195), cuvânt necunoscut de dicționare, este un împrumut din magh. *bimbó* ‘idem’.

BOĂȘCĂ, BÓȘCĂ. *Bóșcă*, cu varianta *boășcă* 1. ‘grămadă de lemne acoperite cu iarbă, care se carbonizează în aer liber’; 2. ‘pivniță mică (pentru legume)’, lăsat în MDA cu etimologia necunoscută, este o variantă, provenită prin metateză, din *bocșă* ‘idem’.

BOUȚĂREĂNA ‘horă’ a fost comunicat din Hațeg HD („Danțul adecă hora, jocul de mână bouțăreana, toboșanca seamănă cu ardeleana și cu sârba”: H XVII 101).

E un derivat, cu suf. *-(e)an, -(e)ană*, de la *Bouțăr*, variantă populară a lui *Băuțar* [băuțár] CS.

Lipsește nejustificat din DA, MDA.

BUCIUMĂR ‘sfredelul cu care se găuresc buciunii roților’ (Hațeg HD: H XVII 98) lipsește nejustificat din DA și MDA.

Este un derivat, cu suf. *-ar*, de la *bucium*.

BUDURÓI, BURDULÓI. *Burduloi* ‘buturugă’ a fost comunicat din Rudina MH („burduloi e uă turugă”: H IX 87).

DA îl menționează între derivatele lui *burduhan* ‘burtă de animale’, iar MDA îl dă cu etimologia necunoscută. DELR îl înserează, fără vreo precizare, în familia lui *buduroi* ‘vas de lemn; stup primitiv; ghizd de fântână; horn’, cuvânt explicat, cu probabilitate, din **,budunoi < *budon < magh. bodon* ‘putină’ [sic!]”.

Suntem de părere că *burduloi* provine, prin metateză, din **budurlói*, variantă a lui *buduroi*, cu „despicarea” lui *-r-* în *-rl-*. La rândul lui, *buduroi* a rezultat, prin sonorizarea lui *t*, din **buturói*, un derivat, cu suf. *-oi*, de la *butură* I. 1. ‘butuc, trunchi de copac scurtat; buturugă’ (DA).

Buduroi ‘vas de lemn; stup primitiv; ghizd de fântână; horn’ este același cuvânt, aceste sensuri provenind tot de la *butură*, care înseamnă și I. 2. ‘trunchi scorburos’; II. ‘scorbură’ (DA).

În trecut, din trunchiuri de copac scorburoase se făceau recipiente, stupi primitivi și (îngropate în pământ) ghizduri la izvoare sau fântâni puțin adânci.

BULBUȘIE. Pentru ‘o floare care n-a înflorit, care nu s-a deschis’, după răspunsul *bulbúc* (pl. *bulbúci*), informatorul din Supuru de Jos SM a răspuns: „îi în *bulbușie*” (NALR–Criș. IV h. 662/190 leg.).

Bulbușie este o variantă, rezultată prin metateză, din *bubușlie* (pl. *bubușlii*) ‘boboc de floare’ (Beclean BN: ALR II SN III h. 660/260), același cu *bubujlie* ‘idem’ (Călinești-Oaş SM și Moişeni SM: NALR–Criș. IV h. 662/217, 220), un derivat din *boboș* (vezi DELR).

BUTICÉL ‘vas în care se ține cheagul’ (Baia de Fier GJ: CHEST. V 134/3 [fost 33]), derivat greșit de MDA din „*bute* + *-icel*, s-a format, cu suf. *-el*, de la *butic* (< *bute*).

BUTURÎȘCĂ. Pentru noțiunea ‘lingură mare cu care se ia urda din căldare’, informatorul din Ghilad TM a răspuns *cu tioc de lemn cu buturișche* ‘găuri’ (vezi ALR II SN II h. 419/36).

Buturișche este pl. lui *buturișcă*, cuvânt necunoscut de dicționare, derivat, cu suf. *-ișcă*, de la *bútură* ‘gaură’.

CÂNEPEĂ ‘un fel de buruiiană mare, înrudită cu cânepa’ (Bociu CJ) e un derivat, necunoscut de dicționare, de la *cânepă*, cu suf. *-ea*. La *Părău Cânepii* ‘se face cânepa de-aia’.

CÂRMĂLUI, CERMĂLÍ. *A cârmălui* ‘a amesteca (cărțile de joc)’ a fost înregistrat de Emil Petrovici în Negrești-Oaș SM (vezi ALR II SN V h. 1272/346).

Claudia Tudose (1978: 63) crede că este un derivat cu suf. *-ălui*, dar nu precizează baza.

Avem a face cu o variantă (greu de explicat) a lui *a cermăli* ‘idem’ (Sânmihaiu Almașului SJ: ALR II SN V h. 1272/284), cuvânt familiar și nouă din graiul natal (Bonțida CJ). Tamás (1966), care-l cunoaște doar din Frata CJ cu sensul ‘a încurca sau a se încurca în facerea unei socoteli’, îl explică din magh. *csermál*.

CHISTOSÉLE ‘piftie’ figurează în MDA, din DA ms., cu etimologia necunoscută.

Avem a face cu o formă literarizată, care redă fonetismul [kistoséle], cu *k* rezultat din palatalizarea lui *p*.

Literarizându-l, obținem *pistoséle*, pl. lui *pistoseálă* ‘idem’ (vezi DLR).

L-am notat și noi, în Săcele BV: [kistoséle], [R] [răcítúrí] (ALRR–Trans. IV h. 539/445).

CIUCĂU. Numele *Ciucău*, atribuit unui om ‘pentru că era lung și subțire ca un cocean de cucuruz’ (Coșbuc BN: CHEST. IV 157/264a), este o evidentă poreclă.

Petre Coman Gl o transformă în substantiv comun: ‘*ciucău* s. ‘poreclă ce se aplică unui om lung și subțire (ca un cocean de cucuruz)’’.

Îl preia MDA, care-l glosează ‘lungan’, fără să-i poată stabili etimologia.

Porecla provine din *ciucău* ‘cocean de cucuruz, știulete curățat de boabe’, viu în localitate (vezi CHEST. III 115/250) și în zonă, absent nejustificat din MDA, pentru că figurează, din Sângeorz-Băi BN, în Pașca 1928. Indicația a. [= ambigen] dată aici ni se pare mai mult decât suspectă. În această localitate, Gr. Rusu l-a înregistrat ca masculin: *ciucău*, pl. *ciucăi* (vezi ALRR–Trans. IV h. 421/246). Tot așa îl găsim la Mircea Prahase 2008, cules din Zagra BN (sat apropiat de Coșbuc), și l-am notat și noi în Runcu Salvei BN (sat vecin cu Coșbuc).

Ciucău ‘lungan’ va trebui eliminat din dicționarele viitoare.

CIUCIULÍ. Verbul *a ciuciuli* a fost înregistrat de Emil Petrovici cu sensul ‘a boți cămașa, hainele’ în Ciocănești SV (*Nu le ciuciuli tăte!*: ALR II SN IV h. 1157/365) și ‘a face (strânge) cocoloș’, în Livezi HR ([lâna] *a ciuciulit-o*: *ibid.* V h. 1501/574).

Este un derivat, cu suf. *-uli*, de la *ciuci* ‘cocoloș’, notat de la același informator din Ciocănești.

CLĂIÉTIC (pl. *clăiétice*) ‘grămadă de fân rotundă, mai mare (decât căpița); claiă’ (Rozavlea MM, Săcel MM: ALRR–Mar. II h. 423/332, 335; Dealu Ștefăniței BN). Informatorul din Dealu Ștefăniței, localitate vecină cu Săcelul, ne-a precizat că *clăiéticul* „se face rotund, pe lângă par, din mai multe furcături”.

E un derivat, necunoscut de dicționare, de la *clăie* cu suf. *-etic* (< *-atic*). Pentru acest sufix, vezi *Formarea cuvintelor* IV 394–402.

CLOȚĂÍ, CLOȚÍ. *A cloțai* ‘a tăia în bucăți trunchiul unui copac’ a fost înregistrat de Sever Pop în Ciumbrud AB („Îl cloțaim, îl facem cloțuri”: ALR I 984/138), iar *a cloți* ‘idem’, în Mediaș SB, Daneș MS și Ighișu Vechi SB (*ibid.* 984/144, 156, 160).

Nu sunt cunoscute de dicționare.

S-au format, cu suf. *-ăi*, respectiv *-i*, de la *cloț* (pl. *clóțuri*) ‘bucată dintr-un trunchi de copac’.

COLĂTĂCÍ, ÎNCOLĂTĂCÍ, ÎNCOLOTOCÍ, ÎNCOTOLOCÍ. În DA, *a se încolătăci* și *a se încolotoci* sunt date ca variante ale lui *a se încolăci*, explicate prin contaminare cu *împleteci*. Această ipoteză a fost preluată de DM, DEX^{1,2} și MDA.

Tot ca variantă a lui *a se încolăci* e dată și forma verbală *încotoloci* ‘a învărti pe lângă ceva, a încolăci, a se învărti, cuprinde’ (Straja SV), explicată „cu metateză sau contaminare între *cotoc* ‘cotoi’ și *încolăci*”.

În MDA, *a încotoloci*¹ e dat ca variantă a lui *a se încolătăci*, fără să fie menționată ca atare sub acesta.

Forma *încotoloci* nu apare (sau, mai precis, a fost mutilată în „*încotoloci*² v vz *încolăci*”).

După CADE, *încolătăci*, cu var. *încolătuci*, a rezultat din contaminarea lui *încolăci* cu *învălătuci*. CDER menționează pe (*în*)*colătăci* printre derivatele lui *colac*, fără vreo precizare.

Pentru noțiunea ‘(șarpele) se încolăcește’, Emil Petrovici a notat și următoarele forme verbale: *se colătăcește* (Măgura BC: ALR II SN III h. 736/531), *se-ncolătăcește* (Toplița HR, Somova TL: *ibid.* h. 736/228, 682), *se-ncolotocește* (Cristești BT: *ibid.* h. 736/414) și *încolotocit* [part.] (Coropcenii IS: *ibid.* h. 736/514).

După părerea noastră, forma originală este **a se încolăci*, un derivat, cu prefixul *în-* și sufixul verbal *-i*, de la *cotolác*, pe care DA îl cunoaște din Moldova cu sensul ‘cotitură, cotlon’ (ION CR. V 152).

Cotolac este comparat cu *cotuleț* (DA) și (după mențiunea că etimologia este nesigură) cu *cot* (MDA). DELR îl explică (prin asimilarea *o-u > o-o*) din **cotulac*, iar acesta din „*cotuleț*, cu substit. sufixului”.

Cotolac a fost atestat și în Banat: „[șarpele] se face cotolac, colac” (Secășeni CS: ALR II SN III h. 763/29).

Nu avem a face cu o formație românească, ci cu una de singular refăcută din **cotolaci*, care este împrumutat din sb. *kotolač*, substantiv regional întrebuițat numai în expresia *okupiti se u kotolač* ‘a se aduna în cerc, a face un cerc’ (Tomici 1998–1999). Cf. *copac*, refăcut din *copaci*.

Din forma primară **a se încotolăci* au rezultat: 1. (prin asimilarea *o-o-ă > o-o*) *a se încotoloci*, care (prin metateză) a dat *a se încolotoci*; 2. (prin asimilarea *o-ă > ă-ă*) **a se încotălăci*, care (prin metateză) a dat *a se incolătăci* > (prin omiterea prefixului) *a se colătăci*.

CORCORÉȚ ‘măr pădureț, acru’ este comparat în DA cu *corcos*. După mențiunea că etimologia este nesigură, și MDA (unde forma e greșită: *corcorét*) îl compară cu *corcos*.

Lipsește nejustificat din DELR.

După părerea noastră, a rezultat din contaminarea lui *corcos* cu *pădureț*.

COROÁBĂ (pl. *coroábe*) ‘umflătura lemnoasă, rotundă, de mărimea unei nuci, care se formează pe stejari, dar și pe alți arbori sau arbuști; gală’ este un sens, necunoscut de dicționare, pe care l-am întâlnit în partea de nord a Transilvaniei și Crișanei (Măgoaja CJ: „*Coroábe* se fac la stâjeri. Le mai folosesc la feșturi [= vopsituri]”; Dăbâceni SJ: „*Coroába* e cea făcută în stejar, cât o nucă; tăă [= toată]-i cu clințuri; cu aceasta se tăbăcește” etc.).

COTĂZÍT ‘mârșav, murdar, scârnăv’ se găsește în DA, MDA și DELR, din fostul județ Fălțiceni, cu etimologia necunoscută.

Este o variantă a lui *cotozít* ‘idem’, participiul lui *a (se) cotozi*, care are și sensul ‘a (se) mânji, a (se) murdări’.

COTLÉGE s.n. ‘resturi de fân’ (Ostra SV: LRg II 116) este o variantă, necunoscută de dicționare, a lui *cotrénci* ‘cotoare de fân’. Pentru alte variante, vezi Loșonți 2001: 51–52.

DIRIȘĂ. Printre epitetele (numele) care se dau caprelor în Criștioru de Sus BH, a fost comunicată și forma *dirișă* (scrisă *dirișe*: CHEST. V 76/26 [fost 43]).

Este o variantă, absentă nejustificat din DLR, a lui *déreș*, -ă ‘care are părul roșu amestecat (sau pătat) cu alb (și cu negru)’ (< magh. *deres*: DLR).

DODRÁNC, DODREÁN, DODREÁNC, DRODEÁN, DRODENÓS, DRODÓS. *Dodreán* este lucrat în DLR, cu variantele *dodránc, dodreánc, drodeán* și sensurile 1. ‘(învechit și regional) ogrinji’, ‘(regional) fân pentru vite’, ‘(prin vestul Olt.; cu sens colectiv) cotoarele cocenilor și ale buruienilor, care rămân după ce au fost hrănite vitele’; 2. ‘(regional) gunoi, bălegar’.

CADE și MDA lasă cuvântul cu etimologia necunoscută. DLR îl compară cu sb. *doderati* ‘a rupe în bucăți, a jupui, a face praf’.

După părerea noastră, forma inițială este *drodeán*, un derivat, cu suf. *-ean*, de la *drod*, variantă a lui *drot* ‘sârmă’.

În Pecica AR, pentru ‘fân cu fire de ierburi înalte, colariu, beldios, fâșcos’ s-a înregistrat răspunsul *fân drodos*, urmat de completarea: „ca drodu = ca sârmă” (ALR II 5248/53). Adjectivul *drodós* a fost notat și pentru ‘fân cu rogoz, țâf, șovar; fân cotrincios, rogozos, șovăros’ (Boiu Mare MM: *ibid.* 5247/272).

Lipsește nejustificat din DLR.

Este un derivat, cu suf. *-os*, de la *drod*.

Tot nejustificat lipsește din DLR și derivatul *drodenós*, notat, alături de *drodeán*, în Strehaia MH (ALR II 5248/848).

Dodrean a rezultat, prin metateză, din *drodean*.

DÓRNIC (pl. *dórnice*) ‘dorn’ (Bătrâna HD, Dâlja Mare HD: ALRR–Trans. 2488/404, 458) este un derivat, cu suf. *-nic*, de la *dorn*.

DUNGĂR ‘rindea cu care se netezesc dungile pieselor de lemn’ a fost comunicat din Hațeg HD („*dungariu* = ghiluie pe dungă”: H XVII 98).

Lipsește nejustificat din dicționare (inclusiv DLR).

Este un derivat, cu suf. *-ar*, de la *dungă*.

FAGANIȘ, FĂGĂNIȘ. Forma *faganiș* e semnalată de Șt. Pașca (1948: 67) dintr-un răspuns la *Chestionarul...* IV și enumerată între derivatele cu suf. *-iș*, alături de *aluniș*, *ariniș*, *bradaniș*, *păltiniș* și *stejăriș*. Forma *faganiș* provine dintr-un grai în care *ă* protonic este substituit cu *a* sau este o greșeală de scriere a corespondentului (prin omiterea involuntară a căciulii celor doi *ă*). Așadar, forma literarizată (corectă) este *făgăniș*.

Redactorii MDA nu și-au dat seama de acest lucru, dând forma titlu din sursă și, în plus, o explică din „*fag* + *-(an)iș*”.

Este un derivat, cu suf. *-iș*, de la *făgân*, cunoscut de acest dicționar cu sensul ‘fag tânăr, cu coroana bogată’.

FĂLCĂ, FĂLCĂU, FĂLCÚI. *Falcă* ‘(depreciativ) gură’ (Dragomirești MM: Faiciuc D 756. „Atâta mai bați din falcă!”; Poienile Zagrei BN) este un sens necunoscut de dicționare.

Derivatul *fălcău* are și sensul, ‘guraliv’ (Poienile Zagrei BN, Zagra BN etc.). „Așa-i de fălcău = îi bun de gură, nu-i mai tace falca, vorbește mult” (Poienile Zagrei), „*fălcău* = om guriș [= gureș], om ce povestește verzi și uscate” (Zagra).

Nici verbul *a fălcui* ‘a fi rău de gură’ (Dragomirești: Faiciuc D 756. „Tătă ziuă fălcuiști, nici on pic nu taci”) nu se găsește în dicționare.

Este un derivat, cu suf. verbal *-ui*, de la *falcă*.

FĂMĂR, ȚIMĂR, ȚIMĂR, ȚIMĂRIȚĂ. În MDA e dat *fămăr* ‘copil care păzește oile sterpe’, lăsat cu etimologia necunoscută. Indicația bibliografică

(CHEST. V 30) este incompletă și greșită, 30 putând fi numărul întrebării sau al localității.

După toate probabilitățile, este vorba *țimăr* din Arieșeni AB (CHEST. V 31/1), dat, de altfel, bine în DLR (și din Nimăiești BH: CHEST. V 31/51), dar tot cu etimologia necunoscută.

Este adevărat că lipsește sedila la litera *T* și felul în care corespondentul din Arieșeni face litera *T* seamănă cu *F*.

În consecință, *fămăr* se va elimina din dicționarele viitoare. La întrebarea 30, răspunsul din Arieșeni este *sterpar*. Lazăr Morcan (originar din Costești, com. Albac AB; 2007: 394) dă cuvintele *țimăr* [țimăr] (pl. *țimări*) ‘om de serviciu (și de pază) la cabana forestieră sau la casa pădurarului’ și *țimăriță* (pl. *țimărițe*) ‘femeie de serviciu la cabana muncitorilor forestieri’. Pădurarul Horea Boncuț din Valea Bistrii (sat aparținător orașului Câmpeni) ne-a comunicat formele *țimăr* [țimăr] și *țimăriță*, cu aceleași sensuri.

FÂȘCĂI, FÂȘCĂU. *Fâșcăi* ‘fân cu fire de ierburi înalte, colariu, beldios, fâșcos’ a fost notat de Emil Petrovici în Voiniceni MS (vezi ALR II 5248/235).

Nu se găsește în dicționare.

Este un derivat, cu suf. *-ai*, de la *fâșcă* ‘colilie’. Cf. *mirigái* (< *mirugái < *mirúg* < *rumíg < *rámíg* < *ram*), *smidái/zmidái*, *tufái* (vezi Loșonți 2021: 240–241).

Deoarece *fâșca* e un „soi de iarbă înaltă și subțire care *fâșâie* când o bate vântul sau se trece prin ea” (Mocanu 2015: 124), *fâșcăi* se poate explica și ca un deverbial de la *a fâșcăi* (cf. *durai* ‘sfărâmături de stâncă, pietriș ce alunecă la vale pe coasta unui deal sau munte; grohotiș’ < *a durăi*, *țarai* ‘idem’ < *a țărăi*, *zurái* ‘idem’ < *a zurăi* (Loșonți 2007: 84–85).

Fâșcău ‘specie de iarbă nedefinită mai de aproape’ se găsește în DA și MDA cu etimologie necunoscută.

Este un derivat, cu suf. *-ău*, de la *fâșcă* sau *a fâșcăi*.

FLĂȘCĂU, FRĂȘCĂU. *Frășcău* ‘flăcău, holtei, burlac, becher’ e dat (din RETEGANUL P. II 73) în DA și MDA, fără explicație etimologică. Coman 1939 înregistrează forma *flășcău* ‘flăcău’, cu varianta *plășcău*. După mențiunea că etimologia e nesigură, MDA îl compară pe *flășcău* cu *flăcău*.

Flășcău și *frășcău* sunt variante, rezultate prin substituția lui *p* cu *f*, ale lui *prașcău* (*plășcău*, *prășcău*) ‘(popular; de obicei depreciativ) adolescent, băiețandru, flăcău, holtei’, bine atestat în DLR, dar nesoluționat nici el din punct de vedere etimologic.

FLOĂCĂ ‘om bătrân și slab’ (Bonț: CHEST. II 489/345) e reținut în Pașca 1928, cu indicația greșită „s. m.”.

Deși DA precizează că *floacă* este un singular nou refăcut din *floáce*, pl. lui *floc*, în MDA s-a redactat „minunea” (una din miile de „minuni”!) *floacă* 1–2. ‘floc’; 3. (reg.) ‘om bătrân și slab’, cu mențiunea „E: nct” [= etimologia necunoscută].

Evident, sensul ‘om bătrân și slab’ este figurat.

FOCĂRIȚĂ (pl. *focărițe*) ‘chibrit’, cunoscut de DA din Albac AB și Arada AB, nu este un derivat de la *focar* [‘foc mare’], cu suf. *-iță*, cum se indică în DA, MDA, ci un derivat, cu suf. *-ăriță*, de la *foc*. Cf. *desăgăriță* (< *desagă*), *găletăriță* (< *găleată*), *cenușăriță* (< *cenușă*), *sărăriță* (< *sare*) (Pascu 1916: 261), *gozăriță* ‘făraș, vătrai’ (< *goz*), cuvânt răspândit în partea de nord-vest a Transilvaniei (vezi ALRR–Trans. III h. 333) etc.

Focăriță a mai fost înregistrat în Ghețari AB, Avrămești AB, Cocești AB și Giurgești HD (vezi *ibid.* h. 329/327–329, 349).

FOLCĂLŪȚ ‘burduf în care se păstra sau se transporta brânza’ este explicat în MDA de la *foale*.

S-a putut forma din *folcél*, prin substituirea lui *-el* cu suf. *-ăluț*, sau din **folceluț* (< *folcél* + suf. *-uț*), prin contaminare cu sinonimul *folcúț*. Cf. *molcăluț* (Pascu 1928: 158, Loșonți 2021: 247).

FUMIGĂR, FUNIGĂR. *Funigar* ‘construcție specială (amenajată) deasupra vetrei sau cuptorului, care captează fumul sau scântele la casele fără horn’ figurează în MDA cu etimologia necunoscută.

Sursa este incomplet dată (CHEST. II 340), lipsind cifra localității din care s-a comunicat.

Până acum n-am reușit să aflăm despre ce localitate este vorba, ca să putem verifica forma în sursa respectivă.

Cu toate acestea, nu avem îndoială că *funigar* este o greșală, probabil de fișare, pentru *fumigăr* < **fumegăr*, un derivat, cu suf. *-ar*, de la *a fumega*.

FUNDĂREȚE, FUNDĂREȚE. În MDA figurează, din Ștefănești VL, *fundărețe* ‘copil scurt și gras’ explicat de la *fund*.

Fundărețe este formă greșită în loc de *fundărețe*, cum este în sursa indicată (ARH. OLT. XXI 265).

Avem de-a face, desigur, cu un epitet dat unui copil scurt și gros și cu un singular refăcut din *fundăreți*, pl. lui *fundăreț*, un derivat, cu suf. *-ăreț*, de la *fund*.

Prin Oltenia, *fundărete* se întrebuințează cu sensul ‘mezel preparat în cecul porcului’ (Marin *et al.* 2009–2010).

FUSÉI ‘fasole’. Această formă se găsește în ALECSANDRI, P.P. 359 (apud DA): „Hai, mândro, pe deal în sus,/ C-a făcut fuseiul fus,/ Și nici haragi nu i-am pus”. În DA, este inserată între variantele lui *fasole* și se apreciază că a rezultat „prin apropiere de cuvântul *fus* sau prin prefacerea lui *ă* > *u* după labiale”. În MDA, e lucrată cuvânt independent, cu varianta *fusoi*, și, după mențiunea „etimologia nesigură”, este comparat cu *fus*.

Nu știm să fie întâlnită această formă în cercetările pe teren.

Nu apare ca răspuns nici la chestiunea 848 ‘fasole’ din ALR I, nici în harta 1096 ‘fasole prăjită’ din ALR II SN IV.

În concluzie, suspectăm că e vorba de o greșală, probabil de tipar, în sursă, în loc de *fusoi*.

FUȘOI ‘cotor de plantă’ este cunoscut din versurile: „Semănat-am păpușoi./ Au ieșit iarbă-n fușoi” (ALECSANDRI P.P. 238, apud DA).

După DA, „pare a fi derivat din *fâșâi*”. În MDA, după mențiunea „etimologia nesigură”, este comparat cu *a fâșâi*.

Credem că avem a face cu o formă redusă din **fuștoi*, pentru a rima cu *păpușoi*, **fuștoi* fiind un derivat, cu suf. aug. *-oi*, de la *fuște* (*fuștă*, *fuști*), cuvânt atestat cu sensurile ‘cotorul de usturoi în vârful căruia se fac semințele’, ‘cotorul de ceapă în vârful căruia se fac semințele’, ‘cotorul de varză crescut în sus pe care se fac semințele’ (vezi CADE, DA, SDLR și Grecu 1990: 65–66, autoarea semnalând, la p. 66, și derivatul *fuștan*, cu variantele *flostan*, *floștan*, *fluștan*, *foștan*).

GHINĂR (pl. *ghinăre*) ‘unealtă cu care se curăță pe dinăuntru muchiile la vasele mici, zgârci’ (Lupșa AB: ALRR–Trans. 2493/332) nu se găsește în dicționar.

E un derivat, cu suf. *-ar*, de la *a ghina* (< *ghin*).

GOIOĂBĂ (pl. *goioábe*) ‘cocoloș (bilă) de aluat, mămăligă sau noroi, pe care copiii îl (o) pun în vârful unei nuiele și o aruncă’ (Bonț CJ) este o formă de feminin refăcută după *goioábe*, pl. lui *goiób*, cuvânt atestat cu sensul ‘glonț de pușcă’ (Deda MS: MCD: 174), pentru care cf. *goiobiș* ‘bilă’ < magh. *golyóbis* ‘idem’ (vezi Tamás 1966).

În Bonțida CJ, Iclozel CJ etc., *goiób* (pl. *goioábe*) se numește ‘umflătura lemnoasă, rotundă, de mărimea unei nuci, care se formează pe stejari, dar și pe alți arbori sau arbuști; gală’.

HARCOTĂR, HÁRCOTĂ. După o comunicare a lui B. Marcov din Stohunaia-Orhei, în Coman Gl se găsesc substantivele *hárcota* (greșeală pentru *hárcotă*) ‘marfă adusă de negustorii ambulanți’ și *harcotár* ‘negustor ambulant’, cuvânt care „vine de la *Harcov*, de unde aducea marfă”.

În MDA, *harcotă* este comparat cu *harcotar*, iar acesta este explicat de la *Harcov*.

După părerea noastră, lucrurile stau tocmai invers. *Harcotă* este derivat de la *Harcov*, iar *harcotár* este format, cu suf. *-ar*, de la *harcotă*.

HORĂU. „Numele *Horău*”, atribuit unei persoane „pentru că cânta sau horea” (Coșbuc BN: CHEST. IV 157/264a), este o poreclă.

Petru Coman Gl o transformă în substantiv comun: „*horău* s. m. ‘cel care «horește» (cântă)’ ”.

De aici îl preia MDA, care-i fabrică forma de plural *horăi*, și-l explică greșit din „*horă* + *-ău*”.

Porecla provine de la verbul *a hori* ‘a cânta’.

Ca substantiv comun se va elimina din dicționarele viitoare.

HUDITÓR (pl. *huditoáre*) ‘dorn’ (Zam HD: ALRR–Trans. 2488/371) nu se găsește în dicționar.

Este un derivat, cu suf. *-(i)tor*, de la **a hudi* ‘a găuri’ (< *hudă* ‘gaură’).

ÎMBUMBĂ, ÎMBUMBÍ, *ÎMBUMBURÍ. Verbul *a îmbumbi* ‘a înmuguri’, cu varianta *a îmbumba*, este cunoscut de DA din PONTBRIANT și PAMFILE A. 247.

În paragraful etimologic se menționează că „stă în legătură cu ung. *bomb-* ‘mugur’ (cf. *bombovalni*, *bombozni* ‘a înmuguri’, *bimbó* ‘boboc’). Cf. *b u m b i*, *b o m b i*, *d e s b u m b i*”. În MDA, după mențiunea „etimologia nesigură”, este comparat cu magh. *bomb*. DELR îl consideră derivat românesc de la *bumb* ‘nasture’ (< magh. *gomb*).

A îmbumbi este într-adevăr un derivat românesc, dar de la *bumb* ‘mugur, boboc de floare’ (< magh. *bomb-*), cuvânt neatestat de dicționare, dar viu în unele graiuri populare: Bistreț DJ (*îmbumbește*, *se revarsă bumbul*: ALR I 969/870; *bumb*: *ibid.* 970/870), Bocșa SJ (*bumb de floare*: ALR II SN III h. 660/279), Livezi HR (*bumbul florii*, pl. *bumbi*: *ibid.* h. 660/574), Măceșu de Jos DJ (*bumb*, pl. *bumburi*: *ibid.* h. 660/872), Hereclean SJ (*bumb de floare*, pl. *bumbi*: NALR–Criș IV h. 662/180).

De la pl. *bumburi* s-a format verbul *a îmbumburi* ‘a îmboboci’, al cărui participiu devenit adjectiv l-am înregistrat în Arini BV (*floare îmbumburită* ‘floare îmbobocită’: ALRR–Trans. IV h. 513/387 leg.).

ÎMPĂRȚITOÁRE, PĂRȚITOÁRE. Pentru *părțitoare* ‘parte a șurii în care se păstrează nutrețul’, DLR are două atestări, din sudul Transilvaniei. Tot acolo l-am atestat și noi, cu sensul de ‘loc acoperit în care se păstrează fânul, paieile’ (Augustin BV: ALRR–Trans. 2064/383).

DLR îl explică greșit „din *părți* [sic!] + suf. *-toare*. Cf. *despărțitoare*”.

A rezultat, prin afereza prefixului, din *împărțitoare* ‘idem’ (Mateiaș BV: *ibid.* 2064/382). Cf. *chegătoare* ‘vas de închegat laptele’ < *închegătoare*, *cuietoare* ‘încuietoare de lemn’ < *încuietoare*, *gropătoare* ‘cimitir’ < *îngropătoare*, *petecătoare* ‘piedică’ < *împetecătoare* (vezi Loșonți 2007: 100).

ÎNVÂRCOLĂCÍ, ÎNCOVÂRLĂCÍ, ÎNCOVÂRLĂCITURĂ, VÂRCOLÁC. Verbul *a se învârcolăci* ‘(despre șarpe) a se încolăci’, notat de Emil Petrovici în Pecica AR (*se-învârcolăcește roata*: ALR II SN III h. 736/53), nu e cunoscut de dicționare.

A rezultat din contaminarea sinonimelor *a se (în)vârcoli* și *a se încolăci*. Teoretic, s-ar putea explica și ca derivat de la *vârcolac* (vezi *infra*).

Prin metateză a rezultat varianta *a se încovârlăci*, notată în (punctul vecin) Chizătău TM (*se-ncovârlăcește*: *ibid.* h. 736/76), absentă și ea din dicționare.

În această localitate a fost înregistrat și adjectivul *încovârlăcit*, provenit din participiul acestui verb: *drum încovârlăcit* (*ibid.* h. 860/76).

Încovârlăcitură ‘încolăcitură’, explicat în DA și MDA prin contaminarea între *încolăcitură* și *învârtitură*, este derivat, cu suf. *-(i)tură* de la *a (se) încovârlăci*.

La cuvântul *vârcolac* 1. ‘(în credințele populare) ființă fabuloasă despre care se crede că mănâncă luna și soarele (provocând fazele lunii și eclipsele);

întruchipare într-o astfel de ființă a unui om (care a murit nebotezat) sau a unui animal', DLR și MDA dau și sensul (al III-lea, în DLR, al V-lea, în MDA) 'vânt puternic cu vârtejuri, volbură' (Osica de Jos OT: ALR I 1979/878).

Nu putem înțelege cum au văzut redactorii vreo legătură între aceste sensuri. *Vârcolac* 'vânt...' este un alt cuvânt, care s-a putut forma din contaminarea lui *vârcol* 'idem' (*ibid.*) cu *colac*. Teoretic, se poate explica și ca deverbale de la *a se învârcolăci*.

JOVORÍNE s.f. pl. „pielțele de prune ce rămân în strecurător când se strecură chiselita când se face magiunul” (Ghiolț, localitate desființată, contopită în 1968 cu Țaga CJ) nu e cunoscut de MDA.

Este același cuvânt cu *vojinine* 'drojdii, dreve' (Frata CJ: Pașca GI), pe care DLR îl compară cu *voji*.

MALĂȘTINĂ, MĂLĂȘTINÓS, MĂRĂȘTINĂ. *Malăștină* 'loc apăsător, pe care crește pipirig; mlaștină' (Mesteacăn SJ) este o variantă, necunoscută de DLR, a lui *mlaştină*, rezultată prin epenteza lui *a*.

Tot în Mesteacăn, dar și în Țăud SJ, sat vecin, am înregistrat varianta *mărăștină* (pl. *mărăștini*), absentă și ea din DLR, provenită prin substituirea lui *l* cu *r* și închiderea lui *a* la *ă*.

Și adjectivul *mălăștinós*, pe care l-am notat în Ardeova CJ (*Șároșă* „îi on loc mai mălăștinós; se face pipirig, fân pentru cai, cu coada calului”) și Sarmizegetusa HD (*Trestia* „teren arabil și fânaț; loc mai rovinos, mălăștinós, pământ ce ține umiditate”), este absent din DLR.

MĂLÓS, MELÓS. Adjectivul *mălós*, *-oásă* '(despre un loc) cu meal' nu se găsește în DLR.

Este un derivat, cu suf. *-os*, de la *mal*, variantă a lui *meal*.

Poiana Malului este „o poiană măloasă” (Năsăud BN), cu „...pământ mălos, care se ia ca un fel de spoială” (Dolheni SJ).

De la *meal*, se întâlnește forma derivată *melós*. *Férica* „îi cam spălat, melos, costos, neproductiv”, *Ulmu* „loc de față; îi și melos și și mai bun de recoltă (Ceru-Băcăinți AB).

După părerea noastră, în DLR *melos*² figurează greșit ca variantă a lui *mâlos*.

MEJDĀLUÍ, MEJDÍ, MEJDIÁȘ, MEJDÍȘ, MEJDUÍ. Verbele *a se mejdălui* 'a se învecina' (*se mejdăluiește*: Șanț BN), *a se mejdi* 'idem' (*se mejdește*: Bichigiu BN, *La Obârșie* „acolo se mejdește cu Rebrisoara, Coșbuc și Năsăud”: Năsăud), *a se mejdui* 'idem' („unde se mejduiește”: Sângeorz-Băi BN) și adverbele *mejdíăș* 'vecin, învecinat' (Valea Hodinului „îi mejdie..., îi mejdiaș (locul acesta) cu hotarul Hodinului [= Huiedinului]”: Brăișor CJ), *mejdíș* 'idem' (*Dealul Călinii* „deal mejdiș cu Purcăreții”: Coșbuc BN) nu se găsesc în DLR.

A se mejdălui, *a se mejdi*, *mejdíș* și *a se mejdui* sunt derivate (cu sufixele *-lui*, *-i*, *-iș*, respectiv *-ui*) de la *méjdă* 'hat, hotar (care desparte două ogoare, două proprietăți)', iar *mejdíăș* este derivat (cu suf. *-aș*) de la varianta *méjdie*.

MOLÁȘTINĂ, MOLÁȘTINĂ. În DLR, forma *molástină* are două atestări din „Albina românească”, iar forma *moraștină*, o atestare din Copăcel BV (H XVII 14) și alta din REV. CRIT. IV 337.

Andrei Avram (1997: 85), după ce apreciază că sensul de ‘mlaștină’ și forma cuvântului (învechit...) „dovedesc existența unei legături între *molastină* și *mlaștină*”, e de părere că „o legătură există însă [...] și între *molastină* și germ. *Morast*, cu același sens: cuvântul împrumutat din germană a fost modificat (înlocuirea lui [r] cu [l], adăugarea terminației *-ină*) după modelul sinonimului mai vechi; un fenomen asemănător a dus la apariția variantei regionale *moraștină* (de data aceasta, [r] s-a menținut, dar [s] a fost înlocuit cu [ș]; *-ină* a apărut, și aici, ca în *molastină*”.

Avem mari îndoieli în ce privește autenticitatea formei *molastină*. Când nu știam de existența ei (în DLR), am înregistrat, în Ileanda SJ, toponimul *Moláștina* („o ieșit valea și o molit”) și apelativul *moláștină* ‘mlaștină’, în Bârsău Mare SJ (*Molățelele* „loc arabil, lângă Someș” I, „cândva poate acolo o fost ceva moláștină, molitură de Someș” III) (TTRT S: 203), Câțcău CJ (*Molăturile* „e [loc] chiar lângă Someș; se vărsa Someșul și s-o înmolit; s-o făcut ca un fel de moláștină”), Frâncenii de Piatră SJ („cân[d] vine apa și îmolește, molește, se zice că acolo e moláștină de vale”).

Cuvântul a fost comunicat, alături de *molitură*, din Ciocmani SJ, ortografiat *moláșkină*, cu *k* pentru *t' < t + e, i* (CHEST. IV 45/273; vezi și *ibid.* 63/273).

Lipsește nejustificat din DLR.

Este un derivat de la *mol* [= *mâl*] sau, mult mai probabil, de la *a mólí* [= *a málí*], cu suf. *-aștină*, sufix productiv în zonă (Crișana, nordul Transilvaniei, Maramureș): *cosaștină*, *cucuruzaștină*, *împărtaștină* (Loșonți 2021: 123), *curățăștină* ‘curătură’ (Lunca Ilvei BN: ALRR–Trans. IV h. 502/249), *despărțăștină* (pl. *despărțăștini*) ‘hat, hotar’ (Frâncenii de Piatră SJ, Târbuiu CJ etc.), *dosăștină*, *podăștină* (Loșonți 2000: 207), *golăștină* (pl. *golăștini*) ‘loc fără copaci într-o pădure’ (Boierenii MM), *lăzaștină* ‘laz’, *văraștină* ‘varniță’ (DLR) etc.

MOLÍȘTINĂ ‘loc [zărdós], în care nu poți umbla cu carul sau cu vitele că se scufundă’ (Măgoaja CJ) nu se găsește în DLR.

E un derivat, cu suf. *-iștină*, de la *a mólí* ‘a înnămolí’ sau de la *moale*.

MUNTĂRI. Verbul *a muntări* ‘a lucra în gospodăria de vară de la munte’ (Mușca AB: Popa 2021: 101), curent în zona Munților Apuseni, nu figurează în DLR. L-am întâlnit și noi în multe localități: Beliș CJ (*Stâna* „îi câmp mare, frumos, cu multe stâne. Pe vremuri muntăreau acolo arădanii [= locuitorii din Arada AB] și albăcenii [= locuitorii din Albac AB]), Măguri CJ (*Gârda* „îi munte; aici muntărim noi”), Poiana Horea CJ (*Scorușetu* „o fost on câmp de muntărea oamenii cu vitele”) etc.

Este un derivat, cu suf. verbal *-i*, de la *muntár* (pl. *muntári*) ‘persoană care îngrijește vitele trimise la pășune (în munte), le mulge, face untul, brânza etc.’ (cf. și DLR).

PÁHA, PÍHA, PÚHA. În DLR s-a lucrat *piha*¹, interjecție, '(Trans.) exclamație care exprimă a) mirare, admirație; b) greață, neplăcere'.

În paragraful etimologic, după ce se arată că este o „onomatopee”, se compară cu magh. *pihá*, rom. *phi*.

*Piha*² e dată, ca și *púha*, variantă a lui *páha* '(învechit și regional; în superstiții) unul dintre numele dracului', cuvânt lăsat cu etimologia necunoscută.

Fără nicio îndoială, *páha* și *púha* sunt variante ale lui *piha*², care nu e cuvânt independent, ci un sens dezvoltat de la interjecția *piha*¹ care exprimă greața, groaza, frica etc. de drac, un împrumut din magh. *piha* [așa găsesc forma în DMR] 'phi, phiu, pi'.

PÁHNĀ figurează în DLR cu sensul 'noroii', din citatul: „Când e frig, când pahna e întărită și ochiurile de apă sunt înghețate, distanțele se parcurg ca pe o șosea bătută”.

Pentru etimologie, este comparat cu *bahnă*.

Fără nicio îndoială, e o variantă a lui *bahnă*.

Sensul a rezultat prin extensiune.

PĀRCĀNĀR (pl. *pārcānāre*) 'unealta cu care zidarul face modele (ieșituri sau adâncituri) pe tencuială, ciubucar, șablon' (Clopotiva HD: ALRR–Trans. 2517/448), *pārcānēr* (pl. *pārcānére*) 'idem' (Mada HD: *ibid.* 2517/374) sunt cuvinte necunoscute de DLR, derivate, cu sufixele *-ar*, respectiv *-er*, de la *parcan*.

PIRIFTÍ, PIFTIRÍ, TIRIFTÍ. A se *tirifti* '(regional; despre sânge) a se închea, a se coagula' se găsește în DLR, după o comunicare din Zagra BN, cu citatul ilustrativ „Se tiriftește sângele în vine” și cu etimologia necunoscută.

În Zagra, *ĉ* poate proveni din *t + e, i*, din *p + i, ĵe* sau din *k*: [cum ĉe ĉámă?] = Cum te cheamă?, [ĉept] = piept. Forma din grai trebuie să fie [ĉirifĉi]. Persoana care a literarizat fonetismul local a crezut că [ĉ] provine (în acest cuvânt) din *t*.

Fără nicio îndoială, forma trebuie literarizată *a se pirifti*, și a rezultat, prin metateză, din *a se piftiri*, un derivat, cu suf. verbal *-i*, de la *piftire*, variantă, existentă în zonă, a lui *piftie* (vezi ALRR–Mar. II h. 532). Cf. sinonimele *a se piftii* 'a se face, a se închea ca piftia' (DLR) < *piftie* + suf. verbal *-i*, și *a se piftui* 'idem' < *piftie* + suf. *-ui* (*ibid.*).

În Telciu BN, localitate apropiată de Zagra, am întâlnit verbul *a se piftiri* [a să tift'iri] cu sensul '(despre pălăria îmbătrânită sau cu viermi a unei ciuperce) a se lăsa în jos'.

PIȘĀLCIÓS, *PIȘOLCÁ, *PIȘOLCÍ, PIȘOLCĂTURĂ. *Pișolcătură* (pl. *pișolcături*) 'persoană care urinează des în pat, *pișo(a)lcă*' (Dragomirești MM: Faiciuc D 765) nu figurează în dicționare.

Este un derivat, cu suf. *-(ă)tură*, de la **a se pișolca* 'a urina', care, la rândul lui, s-a format de la *pișo(a)lcă*. Cf. *pișolcit* 1. '(despre copiii) pișăcios'; 2. '(despre oameni) prăpădit; moale; leneș; nehotărât'; 3. '(despre vreme) umed; ploios;

moinos’, explicat în DLR „de la *pișoalcă*”, dar care presupune varianta de conjugare a IV-a *a se pișolci ‘a urina’ (< *pișoálcă*), și *a se pișorcăi* ‘idem’ (< *pișoárcă* [= *pișoálcă*] + suf. -*ăi*: DLR).

Pișălcíos 1. ‘(mai ales despre copiii mici) pișăcios’; 2. (fig., despre oameni) lipsit de energie, de voință, moale; nevoieș, prăpădit’ este derivat în DLR din „*pișa* + suf. -*ălcíos*”, sufix care nu există în limba română. Cuvântul este o variantă a lui *pișăcíós*, rezultată sub influența lui *pișo(a)lcă* sau *pișolcós*.

PLAI (pl. *pláiuri*, rar *pláie*) ‘fir cu plumb’ se întâlnește în jumătatea de nord a Transilvaniei (vezi ALRR–Trans. 2514/242, 244, 257, 258, 272, 275, 291, 295, 307, 308, 310, 323, 343, 356, 364).

După cum am arătat în 1965 (vezi Loșonți 1965: 71), este un împrumut din germ. *Blei* ‘plumb’.

PLÁINIC (pl. *pláinice*) ‘fir cu plumb, cumpănă’ (Glogoveț AB: ALRR–Trans. 2514/367) nu figurează în DLR.

Este un derivat, cu suf. -*nic*, de la *plai* ‘idem’ (vezi supra). Pentru derivare, vezi (supra) *dórníc* < *dorn*.

ROSTEA (pl. *rostéle*) ‘unealtă cu care se împart dinții ferăstrăului sau ai beschiei, unul la stânga și altul la dreapta pânzei, pentru ca aceasta să taie mai ușor în lemn; dințar’ (Peștera BV: ALR–Trans. 2501/451) nu figurează în DLR.

Este un derivat, cu suf. -*ea*, de la *a rosta/a rosti* ‘a înclina dinții ferăstrăului sau ai beschiei, unul la stânga și altul la dreapta pânzei, pentru ca aceasta să poată tăia mai ușor’. Cf. *cheie de rostat* ‘dințar’ (Măgoaja CJ, Blăjenii de Jos BN, Satu Nou BN: ALRR–Trans. 2501/244, 263, 264), *cheie de rostit* ‘idem’ (Crăciunelu de Sus AB: *ibid.* 2501/356).

SCĂPĂRÚȘĂ. Pe baza atestării din Cetea AB (*scăpărúșe* ‘chibrite, lemnușe, aprinjoare’: Viciu GI), în DLR s-a lucrat *scăpărúșă* (pl. *scăpărúșe*) ‘chibrit’, cuvânt explicat din „*a scăpăra* + suf. -*ușă*”.

În aceeași localitate a fost înregistrat, tot numai în forma de plural, și de ALRR–Trans. III h. 329/353.

Nu știm dacă forma de sg. este *scăpărușă*, cum au fabricat, în mod nepermis, redactorii, sau *scăpăruș*.

Este la marginea ariei lui *lemnúș* ‘idem’ (vezi harta menționată). Dacă sg. e *scăpărúș*, a rezultat din contaminarea lui *a scăpăra* cu *lemnúș*.

SCĂRÉTE. *Scăréți* ‘viermi intestinali localizați în intestinul gros al vitelor mari și din pricina cărora sunt mereu agitate’ (Jina SB: Pamfil 1998: 221) este pluralul lui *scăréte*, variantă, cu *s-* (protetic), necunoscută de DLR, a lui *căréte*.

Din Sibiel SB, localitate apropiată de Jina, cuvântul a fost semnalat în expresia *a face scăreți* = a da semne de neastâmpăr (LRg II 63).

În forma *scaréți*, l-am întâlnit în Fundata BV, definit de informatori „râia lemnului, la casele vechi”.

SCRIVEĂLĂ (pl. *scrivele*) ‘scaun de obezi’ (Sălașu de Sus HD: ALRR–Trans. 2484/449) nu figurează în DLR.

Este o variantă, cu s- (protetic), a lui *criveală* = *crivălă*. Pentru etimologie, vezi DELR.

SUHĂRI. Verbul *a suhări* este cunoscut de SDLR din Bucovina, cu sensul ‘a păzi [animalele] la păscut’, și explicat din *suhat*. Aceeași soluție e dată și în DLR.

A putut proveni, prin sincoparea silabei *-tă-*, din **suhătări*, un derivat, cu suf. *-ări*, de la *suhat*.

TIGLICIÓS, -OĂSĂ ‘(despre noroi, tină) în care te prinzi’, notat de S. Pop în Zlaști, sat desființat, înglobat la municipiul Hunedoara HD (*tină tiglicioasă* ‘noroi în care te prinzi, glod’: ALR I 398/112), lipsește nejustificat din DLR.

S-a format din contaminarea sinonimelor *tiglos* și *lipicios*.

TOMEĂLĂ [tomălă] (pl. *toméle*) ‘eufemism pentru organul genital al bărbatului’ (Dragomirești MM. „Trage-ți gatile pe tine că ți se văd tomelele”: Faiciuc 2008: 769) nu apare în DLR (s.v. *tocmeală*, care are, printre altele, și sensul figurat ‘socoteală’). Cf. *socoteală* ‘(eufemistic) penis’ (DLR).

TROCĂLI, TROCĂLIT. Verbul *a (se) trocăli* ‘a (se) face ca o troacă’ nu e inclus în DLR. Participiul lui l-am întâlnit în Sărăcsău AB (*Poiána Scufundoasă* „o poiană [informatorul face gestul unei troace]; îi trocălită”).

E un derivat, cu suf. *-ăli*, de la *troacă*.

ȚĂPUCU. Corespondentul precizează că „numele «Țăpucu» îl poartă tatăl fam.”, căruia „îi zice așa pentru că are mutra unui țap” (Coșbuc BN: CHEST. IV 157/264a).

Porecla, substantiv propriu, este modificată în Coman 1939 în substantiv comun: „*țăpucu* [sic!] s.m. ‘poreclă celui cu mutră de țap’ ”.

Este inserat în DLR, ca ‘epitet depreciativ dat unei persoane a cărei figură este asemănătoare cu a unui țap’. Se va elimina din dicționarele viitoare.

ȚĂGRÚI, ȚUGRÚI. *Țăgrúii* (pl. *țăgrúie*), cu varianta *țugrúii*, este cunoscut de DLR de prin vestul Olteniei, cu sensurile 1. ‘trepied de lemn pe care se pune vârtelnița’; 2. ‘suport de lemn în care stă nicovala și care se înfige în pământ când se bate coasa’.

Nu i s-a putut preciza etimologia.

Este un împrumut din sb. *cagrije* ‘pirostrii’.

ȚÂNCOAIE. E. Demian precizează că „numele *Țâncoaie*, numele fam. este *Zăgrean*, îl poartă descendenții din fam.”, cărora „le zic așa pentru [că] tatăl lor era om mic și era sprinten ca un câine sau «țânc» domnesc” (Coșbuc BN: CHEST. IV 157/264a).

Țâncoaie este supranumele atribuit soției celui poreclit *Țâncu*. Din acest supranume (individual), substantiv propriu, Coman 1939 face, în mod cu totul

nepermis, un substantiv comun: „*țâncoaie*, s. f. ‘poreclă ce se dă celor mici la stat, ca un câine sau «țânc» domnesc’ ” [sic!].

Din Coman 1939 a ajuns în DLR și MDA, unde e definit ‘(regional; depreciativ) persoană mică de statură’.

Se va elimina din dicționarele viitoare.

ȚURGULUȘ. Apelativul *țurgulúș* ‘strat de pământ format din sfărâmarea stâncilor, slab, cu pătură roditoare subțire’ se găsește în DLR, pe baza unei comunicări din Vadu Crișului BH.

După mențiunea „etimologia necunoscută”, este comparat cu *țur*, *țurană*.

A rezultat, prin asimilarea *ă-u > u-u*, din *țurgăluș ‘idem’, un derivat, cu suf. *-uș*, de la *țurgălui*, dat în DLR ca variantă a lui *a zurgăli*, sau de la *a țurgăli*, necunoscut de DLR, înregistrat de noi în Frâncenii de Piatră SJ. „În *Gáura Pișóii* sună apa și țurgălesc bolovanii”.

Cf. sinonimul *zurúș* ‘grohotiș’, întâlnit și el în zona Munților Apuseni (vezi TTRT H: 122).

UMBRĂREĂȚĂ ‘zăcătoare’ (*Moldovăneása* „fântână și umbrăreață la animale” I, „o preluță cu vălaie în pășunatul boilor” II: Sartăș AB) este un derivat, absent din DLR, de la *a umbrări* ‘(prin nord-vestul Trans.; despre vite) a se odihni vara la umbră’, cu suf. *-eață*.

ZÁICĂ, ZÁIȚĂ, ZEIC, ZÉICĂ. *Záică* ‘gaiță’ a fost lăsat cu etimologia necunoscută (DU, DEX^{1,2}), considerat variantă a lui *gáiiță* (TDRG^{1,3}), explicat din bg. *zajči* ‘de iepure’, *zajčarŭ* ‘vultur iepurar’ (CADE), comparat cu *gáiiță* (DLR și, după mențiunea că etimologia e nesigură, MDA).

Cum a arătat Tamás 1966, este o variantă a lui *sáică* ‘idem’, un împrumut din magh. *szajkó* ‘idem’.

Varianta *zaiță* a rezultat din contaminarea lui *záică* cu *gáiiță*.

La *záică*, în DLR și MDA e dat și un al III-lea sens, anume ‘haină de postav făcută în casă, recăl’, care n-are nimic cu *záica* (pasăre), fiind un alt cuvânt. Acesta are și formele *zeic* (pl. *zéice* și *zécúri*) ‘idem’ (Bonțida, satul nostru natal: Loșonți 1965: 81), *zécă* (pl. *zeici*) ‘idem’ (Mocanu 2015).

ZÉNCLU (pl. *zéncluri*) ‘fir cu plumb, cumpănă’ (Mogoș AB: ALRR–Trans. 2514/347) este împrumutat din germ. *Senkel*.

Nu e cunoscut de DLR.

ZBIȚĂȘ, ZBIȚÓS. În H IV 176 (pe verso) se găsește, din Comloșu Mare TM, răspunsul: „Oi bârsane care au lâna zbițăsă” [sic!].

Presupunând că litera *s* e o scăpare în loc de *ș*, redactorii DLR-ului au redactat adjectivul *zbițăș*, *-ă* ‘(despre lâna oilor; cu sens neprecizat, probabil) aspru’.

Pentru etimologie, compară cuvântul cu *zbițós*.

După părerea noastră, litera *á* este o greșeală a corespondentului în loc de *ó*, prin care, în perioada respectivă, se nota diftongul *oa*.

Dacă respondentul nu a pus accentul și pe celelalte cuvinte comunicate, este vorba, fără nicio îndoială, de *zbițoásă*, o variantă, necunoscută de DLR, cu *z-* (protetic), a lui *bițoásă* ‘(despre oaie) cu lâna lungă și care-i atârnă aproape până jos, vițoasă’, adjectiv notat în Banat (unde e Comloșu Mare) în localitățile Ogradena MH, Dalboșeț CS, Răcășdia CS, Văliug CS, Berini TM, Firiteaz AR, Vermeș CS, Curtea TM și Chelmac AR (ALRR–Banat V, p. 221/2379/3, 11, 19, 29, 46, 67, 77, 91, 100), un derivat, cu suf. *-os*, de la *biț* (pl. *biți, bițe, bițuri*) ‘(în Banat) viță de păr sau de lână, părul (firele mai lungi ce se aleg din lână la pieptănat)’ (vezi, mai pe larg, Teaha 2005: 320–327).

Răspunsurile pentru noțiunea ‘(despre oaie) vițoasă’ (vezi supra) sunt urmate uneori de precizări („cu bițurile lungi”, în Sacoșu Mare TM: ALRR–Ban. V, p. 221/2379/78 leg.; „că-i biț lung”, în Herendești TM: *ibid.* p. 221/2379/80 leg.) sau sunt constituite din numele soiului (rasei) de oi cu lâna vițoasă (*bârțană* [= bârșană], în Berecuța TM, Foeni TM, și Bucovăț (com. Remetea Mare) TM: *ibid.* p. 221/2379/39, 43, 53).

SIGLE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALR I = Material inedit adunat de Sever Pop pentru *Atlasul lingvistic român*, partea I.
 ALR II = Material inedit adunat de Emil Petrovici pentru *Atlasul lingvistic român*, partea a II-a.
 ALR II SN = *Atlasul lingvistic român* [II], serie nouă, I–V, [București], Editura Academiei Române, 1956–1966.
 ALRR–Ban. V = *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Banat*, vol. V, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, București, Editura Academiei Române, 2011.
 ALRR–Mar. II = *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Maramureș*, vol. II, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, [București], Editura Academiei Române, 1971.
 ALRR–Trans. = Material inedit adunat pentru *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Transilvania*.
 ALRR–Trans. III, IV = *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Transilvania*, vol. III, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. Colaborator: Rozalia Groza, București, Editura Academiei Române, 2002; vol. IV, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. Colaboratori: Rozalia Colciar, Veronica Vlasin, București, Editura Academiei Române, 2006.
 Avram 1997 = Andrei Avram, *Contribuții etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
 CADE = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, partea I, *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, București, Editura Cartea Românească, [1931].

- CDER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum I.O., 2001.
- CHEST. I = Răspunsuri la *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române*, I. Calul, Cluj, 1922 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localității).
- CHEST. II = Răspunsuri la *Chestionarul II. Casa*, Sibiu, 1926 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localității).
- CHEST. III = Răspunsuri la *Chestionarul III. Firul*, Cluj, 1929 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localității).
- CHEST. IV = Răspunsuri la *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană*, Cluj, 1930 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localității. În unele localități, pe lângă răspunsurile la întrebările chestionarului, s-au comunicat, de obicei la sfârșit, ca adaos, și alte cuvinte. În cazul unui asemenea cuvânt, în locul numărului întrebării se dă abrevierea Ad. [= Adaos]).
- CHEST. V = Răspunsuri la *Chestionarul V. Stâna, păstoritul și prepararea laptelui*, Cluj, 1931 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localității. În unele localități, pe lângă răspunsurile la întrebările chestionarului, s-au comunicat, de obicei la sfârșit, ca adaos, și alte cuvinte. În cazul unui asemenea cuvânt, în locul numărului întrebării se dă abrevierea Ad. [= Adaos]).
- Coman 1939 = Petre Coman, *Glosar dialectal*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1939 (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare, Seria III, t. IX, Mem. 5).
- DA = *Dicționarul limbii române* [publicat de Academia Română, sub redacția lui Sextil Pușcariu], București, 1913–1949.
- DELR = *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I, A–B, tiraj nou, revizuit, București, Editura Academiei Române, 2012; vol. II, Litera C. Partea 1, Ca–Cizmă, București, Editura Academiei Române, 2015.
- DEX^{1,2} = *Dicționarul explicativ al limbii române*, [București], Editura Academiei, 1975; ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- DLR = *Dicționarul limbii române*, serie nouă [publicat de Academia Română], tomul VI [M], București, 1965 ș.u.
- DM = *Dicționarul limbii române moderne*, [București], Editura Academiei, 1958.
- DMR = *Dicționar maghiar-român*, vol. I, A–J, volumul II, K–ZS, București, Editura Academiei Române, 2010–2011.
- DU = Lazăr Săineanu, *Dicționar universal al limbei române*, a cincea edițiune, revăzută și adăugită, [Craiova], Editura Scrisul Românesc S.A., [1925].
- Faiciuc 2008 = Elisabeta Faiciuc, *Dragomirești între tradiție și modernism*, ediția a doua, revizuită și adăugită, a monografiei, cu o *Antologie de folclor și Considerații muzicale*, de Elena Hlinca-Drăgan, Cluj-Napoca, Editura Limes.
- Formarea cuvintelor IV = Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al IV-lea, *Derivarea nominală și adverbială*, partea 1. Coordonator: Marina Rădulescu Sala, București, Editura Academiei Române, 2015.
- Greco 1990 = Doina Greco, *Note lexicale și etimologice*, în „Cercetări de lingvistică”, XXXV, nr. 1.

- H I–XVIII = Răspunsuri la *Chestionarul lingvistic* al lui B.P. Hasdeu (manuscris legat în 18 volume. Cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă, localitatea anchetată).
- Loșonți 1965 = Dumitru Loșonți, *Graiul din Bonțida*, lucrare de licență, Cluj-Napoca.
- Loșonți 2000 = Dumitru Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
- Loșonți 2001 = Dumitru Loșonți, *Soluții și sugestii etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Loșonți 2007 = Dumitru Loșonți, *Certitudini și ipoteze etimologice*, București, Editura Academiei Române.
- Loșonți 2021 = Dumitru Loșonți, *Convingeri și propuneri etimologice*, București, Editura Academiei Române.
- LRg I, II = *Lexic regional*, I, București, Editura Academiei, 1960; II, București, Editura Științifică, 1967.
- Marin *et al.* 2009–2010 = Ion Ionică, Maria Marin (coord.), Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*, I–III, București, Editura Academiei Române.
- Matei *et al.* 1998 = Pamfil Matei, Vasile Ursan, Dorin Bogdănel, *Toponimia comunei Jina*, Sibiu, Editura Imago.
- MCD = *Materiale și cercetări dialectale*, I, [București], Editura Academiei, 1960.
- MDA = *Micul dicționar academic*, I–IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.
- Mocanu 2015 = Augustin Mocanu, *Glosar regional din Ardeal*, Slobozia, Editura Star Tipp.
- Morcan 2007 = Lazăr Morcan, *Lumina de sub geana Muntelui*, Cluj-Napoca, Editura Grinta.
- NALR–Criș. IV = *Noul Atlas lingvistic român. Crișana*, IV, de Dorin Urișescu (coord.), Ionel Stan și Veronica Ana Vlasin, Gabriela Violeta Adam, Lăcrămioara Oprea, București, Editura Academiei Române, 2017.
- Pascu 1916 = Dr. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, Edițiunea Academiei Române.
- Pașca 1928 = Stefan Pașca, *Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni*, București, Cultura Națională (Academia Română, Memoriile Secțiunii literare, Seria III, t. IV, Mem. 3).
- Pașca 1948 = Șt. Pașca, *Contribuții toponomastice*, 1. *Apelative topice derivate cu sufixe colective și locale de la nume de plante*, în „Dacoromania”, vol. XI, p. 60–83.
- Popa 2021 = Ioan-Nicolae Popa, *Vorbe: și bune, și grele, din țărăniță și din stele*, Cluj-Napoca, Editura Curs.
- Prahase 2008 = Mircea Prahase, *Glosar regional (județul Bistrița-Năsăud)*, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Editura Napoca Star.
- SDLR = August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939.
- Tamás 1966 = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- TDRG^{1,3} = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, [Band I–III], Bukarest, Staatsdruckerei, 1903–1924; 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Bukarest, Band I: A–C, Band II: D–O, Band III: P–Z, Cluj-Napoca, Clusium, 2000–2005.

- Teaha 2005 = Teofil Teaha, *Cuvinte latinești moștenite în graiurile românești actuale*, București, Editura Academiei Române.
- Todoran 1998 = Romulus Todoran, *Contribuții la studiul limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
- Tomici 1998–1999 = Mile Tomici, *Dicționar sârb-român*, I–III, Temišvar, Editura Savez Srba u Rumuniji.
- TTRT H = *Tezaurul toponimic al României. Transilvania (TTRT). Valea Hășdății*. Redactori: Dumitru Loșonți și Sabin Vlad, București, Editura Academiei Române, 2006.
- TTRT S = *Tezaurul toponimic al României. Transilvania (TTRT). Județul Sălaj*. Redactori: Eugen Pavel, Augustin Pop, Ion Roșianu, Gabriel Vasiliu. Colaboratori: Dumitru Loșonți, Ileana Neiescu, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Tudose 1978 = Claudia Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, București, Tipografia Universității din București.

ABREVIERI

aug.	= augmentativ	[part.]	= participiu
cf.	= (lat.) <i>confer</i>	pl.	= plural
fig.	= figurat	[R]	= formă recentă
h.	= hartă, hărți	reg.	= regional
<i>ibid.</i>	= <i>ibidem</i>	s.	= substantiv
leg.	= legendă	sb.	= sârb
magh.	= maghiar(ă)	sg.	= singular
Mold.	= Moldova	s.f.	= substantiv feminin
ms.	= manuscris	suf.	= sufix
nr.	= număr	Trans.	= Transilvania
Olt.	= Oltenia	vol.	= volum
p.	= pagină	ung.	= unguresc

SIMBOLURILE PENTRU JUDEȚE

AB	= Alba	IS	= Iași
AR	= Arad	MH	= Mehedinți
BC	= Bacău	MM	= Maramureș
BH	= Bihor	MS	= Mureș
BN	= Bistrița-Năsăud	OT	= Olt
BT	= Botoșani	SB	= Sibiu
BV	= Brașov	SJ	= Sălaj
CJ	= Cluj	SM	= Satu Mare
CS	= Caraș-Severin	SV	= Suceava
DJ	= Dolj	VL	= Vâlcea
GJ	= Gorj	TM	= Timiș
HD	= Hunedoara	TL	= Tulcea
HR	= Harghita		

Când ne referim la materialul încă nepublicat adunat pentru atlase, după sigla fiecăruia urmează numărul întrebării din chestionarul respectiv (ALR I, ALR II, NALR), despărțit prin bară oblică de numărul (numerele) cartografic(e) al(e) localității (localităților) anchetate.

În cazul unor cuvinte sau sensuri menționate după DA, DLR ori MDA, am indicat și sursele de unde aceste dicționare le extrag, utilizând abrevierile lor.

Dacă în cadrul unui articol numele unei localități se repetă, n-a mai fost indicat județul.

Prin I, II etc. sunt notați informatorii principali dintr-o localitate, iar prin [*], [**] etc., informatorii ocazionali. Răspunsurile lor sunt reproduse literarizat, între ghilimele.

ETYMOLOGICAL CORRECTIONS AND CONTRIBUTIONS (III)

ABSTRACT

Based on the material presented in the Romanian linguistic atlases or collected through personal investigations in different Transylvanian regions, the author discusses a series of regional words, some of them unknown to dictionaries, others known, but wrongly or insufficiently explained.

Keywords: *etymology, regional words, dictionaries, linguistic atlases, derivatives, lexical variants.*